

“DONES D’EMPENTA” A LLORET DE MAR S. XIX-XX. UNA MIRADA A PARTIR DEL SEU LLEGAT AL CEMENTIRI

MONTSERRAT SALA I VILA*

Resum

Les dones tingueren un paper rellevant en la construcció dels monuments funeraris del cementiri modernista de Lloret de Mar. La recerca per tal de reconstruir les seves trajectòries vitals permet determinar la seva influència en el teixit econòmic i social de la vila. A la vegada, ens dona una nova perspectiva del paper social de la dona benestant, més enllà dels rols socials preassignats. I les dades ens mostren una societat d'inicis del segle XX dinàmica i adaptativa.

Paraules clau

Lloret de Mar, dones, hipogeu, cementiri, “indiano”.

Abstract

Women played a relevant role in the construction of the funeral monuments in the modernist cemetery of Lloret de Mar. Research into the reconstruction of their lives shows their impact on the town's economic and social network, offering a new perspective of the standing of wealthy ladies beyond preassigned social roles, and of a dynamic, adaptive early 20th century society.

Key words

Lloret de Mar, women, hypogeu, cemetery, indiano.

El període històric del s. XVIII i XIX, mercès a la navegació i al comerç amb Amèrica, s'ha considerat una etapa destacada en el desenvolupament econòmic i social de la vila de Lloret de Mar. No serà fins a l'arribada del turisme, al s. XX, quan es produirà la darrera gran transformació que ha experimentat la vila.

D'aquell moment, a Lloret, com en tantes altres poblacions costaneres on hi van incidir les relacions amb Amèrica, una figura social pren rellevància, l'anomenat “indiano”. Home que marxà a Amèrica a fer fortuna i que, un

* monmarc00@gmail.com

EN DEFENSA D'ALFONS MIÀS

ROTLLÀ SERRES - BRIÀ

Havent posat una mica d'ordre a la meva biblioteca, vaig llavors caure sobre el quaranta-vuitè volum dels *Annals* de l'any 2007. Donant un cop d'ull sobre la seva taula de matèries, m'havia així adonat que incloïa un article del senyor Josep Clara intitulat: «Alfons Miàs, catalanista col·laboracionista». Com que l'Alfons era conegut i apreciat pels defensors de la identitat catalana del Rosselló, m'havia bastant estranyat aquest qualificatiu pejoratiu de «col·laboracionista» donat a Miàs. Per tal de saber-ne més, vaig llegir tot seguit l'article. En la seva primera part, el senyor Clara elogiava «la figura emblemàtica» d'en Miàs i em plau felicitar-lo en això.

En primer lloc, crec que seria útil de fer conèixer al lector algunes efemèrides de la vida, per dissort massa curta, de l'Alfons Miàs. Nascut l'agost de 1903 al poble vallespirenc de Palaldà, s'havia casat a Barcelona el 1930 amb la senyoreta Carmen Martínez-Martinell i havia esdevingut catalanista. El 1933, publicava en francès una *Història resumida de la Catalunya Francesa*¹ sota el pseudònim de Joseph Vergés. Donant cursos de català fins i tot per correspondència, el 1934 estava de corresponsal de la publicació «Occitània» i el 1935/36, del diari barceloní «El Matí». Havia publicat el 1935 el seu manifest: «Rossellonès, salva la teva llengua, és encara temps²» [traduït del francès]. A l'octubre de 1936 fundava l'associació Nostra Terra, amb butlletí mensual, i el 22 d'agost de 1937, El Jovent Catalanista de Nostra Terra. El setembre de 1942, Miàs havia acabat la seva col·laboració a Terra d'Or i estava decidit a retirar-se de la vida pública. Durant el 1943 conegué un terribilíssim dol amb la mort de dos fills encara joves. Havent

¹ *Histoire résumée de la Catalogne française*, Amélie-les-Bains : imprimerie A. Xatard, 1933.

² *Roussillonnais, sauve ta langue catalane, il est encore temps! Quelques observations sur l'état actuel de la langue catalane en Roussillon. Perpinyà, «L'Indépendant», 1935, 45 pàgs.*

Alfons Miàs fotografiat en 1930. Aquí veiem un jove rossellonès, casat de poc, orgullós de la seva militància catalanista.

Alfons Miàs, en 1950, més envellit, quan només tenia 47 anys. Aquesta segona fotografia deixa endevinar el drama viscut per aquest militant durant el seu exili, allunyat dels seus.

rebut amenaces el 27 d'agost de 1944, per la seva seguretat personal cregué necessari refugiar-se, el 28, a la Catalunya sud, on residia la seva parentela política. L'11 de juny de 1945, a Perpinyà, fou condemnat a penes que no mereixia: la degradació civil i la confiscació dels seus béns. Donant cursos de francès i d'anglès per a guanyar-se la vida, visqué a Barcelona fins a la seva mort, ocorreguda el 20 de març de 1950 en un accident de cotxe.

Acabada aqueixa breu ressenya, he de dir que trobo injustificat que Josep Clara presentés Miàs com un culpable en escriure: «col·laborà directament amb el règim de Vichy en la direcció propugnada pel partit polític de Maurras i tot seguit empès per les circumstàncies o per convicció en determinats detalls de la cultura, amb els nazis invasors».

Havent fet els seus estudis secundaris a l'Institut Sant Lluís Gonzaga de Perpinyà i militat en l'Associació Catòlica del Jovent Francès fundada per Albert de Mun, és cert que l'Alfons era un catòlic convençut i fervorós. Segons ell, catalanisme i cristianisme havien de caminar junts. Com que, trencant amb el jacobinisme estatal, el govern de Vichy pretenia llavors fomentar el regionalisme a França, és doncs normal que, com a catalanista,

Miàs hagués considerat de bon ull el nou règim. I durant l'any 1941 hagués tramès al ministeri concernit les memòries sobre aquest tema pres tant a pit. I que el 20 d'octubre de 1941, escrigués a la revista «Terra d'Or»: «Nosaltres tenim plena confiança en la paraula d'un home perquè sabem que, costi el que costi, el mariscal Pétain farà una França nova, orgullosa i respectuosa alhora de la llengua de les llibertats i de les riqueses de cada una de les seves províncies, base natural i sòlida del gran país dels Francs». Per millor entendre aquesta mena de vassallatge, cal recordar que el 10 de juliol de 1940, per 569 veus sobre 666, el mariscal Felip Pétain havia estat elegit cap del govern francès. Afegim també que l'Església de França havia declarat legítim el nou règim de Vichy. Cal assenyalar que, en aqueix període tant difícil que succeeix a l'armistici firmat el 25 de juny de 1940 amb l'Alemanya, la majoria dels francesos confiava en el mariscal Pétain, conegut per ser el vencedor de Verdun. Perpinyà era llavors una ciutat principalment «pétainista» i tenir un esperit dit «col·laboracionista» no constituïa en aqueixa època cap delictes; si en Miàs l'havia compartit, no pot ser lícit de retreure-li.

És també cert que havia tingut alguns contactes amb els alemanys. Sabien bé prou llurs dirigents que la nació francesa comportava gent que, en regions determinades, parlaven una llengua vernacle diferent i tenien una cultura pròpia. Això fa que havien imaginat dividir França en zones ètniques: Bretanya, País flamenc, Alsàcia, Occitània, País Basc, Rosselló.... Al començ de l'any 1941, coneixent el seu catalanisme, alguns alemanys havien volgut encontrar en Miàs evocant-li la possibilitat d'unificar el nord amb el sud per crear una Catalunya independent mitjançant una col·laboració amb el «Tercer Reich». Igual que els membres de Nostra Terra, Miàs havia llavors rebutjat aquesta proposta com també la creació proposada d'un partit rossellonès autonomista. En Pere Grau va explicar aquell rebuig: el catalanisme tenia valors democràtics, humanistes i antiracistes. Durant el 1943, la policia alemanya va llargament interrogar Alfons Miàs a propòsit d'un afer de falsos papers i, com poc després els alemanys van arrestar el senyor Herfler, alcalde dels Banys d'Arles, alguns consideraren llavors en Miàs com el responsable de la denúncia, cosa sempre negada per ell.

Com que aquest article meu té per motiu al·legar el no col·laboracionisme d'Alfons Miàs, cal doncs parlar, ara, d'aquesta acusació tant fàcil ahir per fer empresonar algú i desacreditar-lo avui. En el seu article acurat, Josep Clara ha reproduït un preciós document trobat a l'Arxiu Històric de Girona; és una lletra enviada pel comissari de policia de Figueres al Governador Civil de Girona que refereix les pròpies declaracions fetes per l'Alfons Miàs, el dia

29 d'agost de 1944. S'hi llegeix en castellà: «Interrogado en esta comisaria, manifiesta que el motivo de su paso a España es porque fue prevenido por una mujer de que iba a ser detenido por las nuevas autoridades por supuesta colaboración con las autoridades alemanas de ocupación...». Aquí tenim doncs confirmat per Miàs la raó per la qual volien agafar-lo als Banys d'Arles i per la qual havia tramuntat tot solet la muntanya per arribar a l'Alt Empordà. Però cal subratllar que havia parlat al comissari de col·laboració «supuesta» és a dir, que ho negava. I diguem que, si li hagués només dit col·laboració, això no hagués gens influït en la seva posició. El pobret havia dit la veritat. Ho sabem avui gràcies a l'advocat perpinyanès Miquel Mayol. Heus aquí un extracte de l'article escrit per ell per al «Punt Diari Catalunya Nord»: «He pogut consultar als arxius departamentals el “dossier” a partir del qual fou condemnat. No hi ha res que demostrï una col·laboració qualsevol amb els nazis sinó al contrari. Fou víctima del seu nacionalisme català. La rehabilitació jurídica d'Alfons Miàs concerneix la família. Però la rehabilitació política concerneix el conjunt del moviment nord català. Caldria que un autèntic tribunal popular constituït de personalitats democràtiques, amb una autoritat moral indiscutible examinés el “dossier” i pugui retre l'únic jutjament que, ara importa: el de la història» (Miquel Mayol). Com havien pogut acusar en Miàs de col·laboracionisme puix que n'era innocent? Al meu sentit havia estat això una manera de fer-li pagar el seu dinàmic catalanisme. Cal ben dir que tot el seu laboriós treball fet amb Nostra Terra per tal de catalanitzar el Rosselló i modernitzar la seva llengua vernacle havia destorbat molta gent. Hi havia, llavors, tres categories de malcontents. Primer hi havia els habitants no catalans dient sempre «aquí som a França» i veient en Miàs una mena de separatista. Venien després els rossellonesos afrancesats de cor que havien cregut els mestres d'escola quan deien que per esdevenir algú respectable calia posar de racó la llengua catalana i parlar exclusivament la francesa, cosa que creien també els pares. En tercer lloc, venien els rossellonesos de soca, seguint sempre la rutina diletant de les catalanades divertides d'Albert Saisset escrites fonèticament, i hostils a la reforma de llur llengua i als qui la parlaven “com els espanyols”. Per dissort, formava part d'aquests l'erudit i ceretenc Joan Amade que el 2 de juny de 1936 havia escrit a Miàs que el català estava «engitanat pel castellà...”. Tot això fa que Miàs hagués estat jutjat i condemnat més segons la dolenta reputació que li feien a tort. Tot plegat era aquesta, de no ser un veritable francès, orgullós de ser-ho i digne de respecte.

Sens cap esperit polèmic, he cregut necessari escriure aquest breu article per tal d'apropar la veritat. En acabar-lo, vull recordar que l'Alfons Miàs ha estat un extraordinari capdavanter: per haver anomenat, el primer, a la seva terra «Catalunya Francesa» o «Catalunya Nord»; també per haver escrit i ensenyat el català seguint les normes ortogràfiques d'en Pompeu Fabra; per haver estat revisionista pel que feia a la història del Rosselló ensenyada a les escoles. No puc deixar d'afligir-me pel fet que, pobre, desconegut i allunyat dels seus, hagi deixat aquest món en una Catalunya llavors franquista, enemiga de la cultura catalana i espanyolitzada. En revenja, m'alegro molt que l'11 de setembre de 2000 hagin creat a Ceret el «Cercle Alfons Miàs», que és per a nosaltres el pare del catalanisme rossellonès actual.

